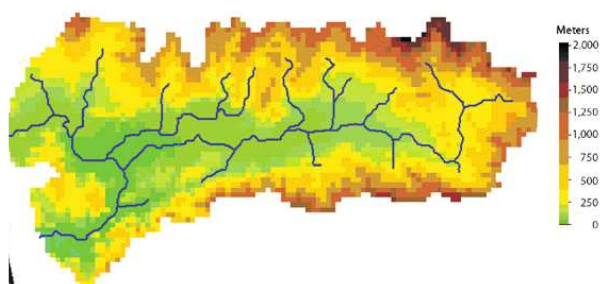

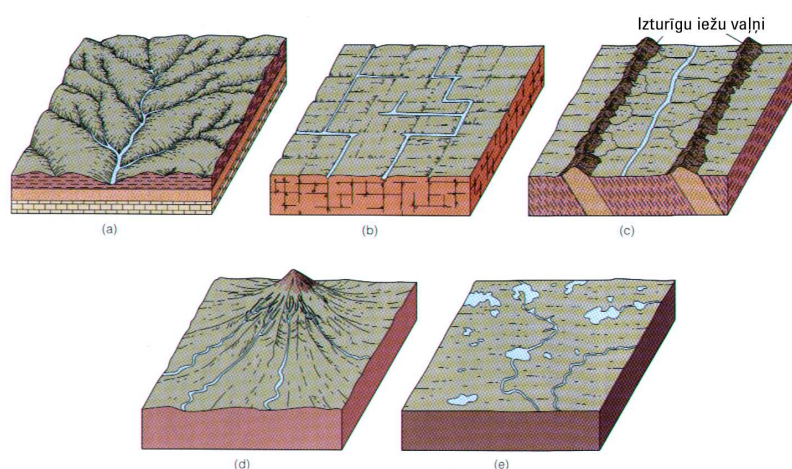
2. UPES BASEINS, ŪDENSŠĶIRTNE UN TĪKLS

Upes baseins (lieto arī ūdens sateces vai ūdensguves baseins) ir teritorija, no kuras satek virszemes un pazemes ūdeņi, kas veido kādas upes vai ezera noteci (1.att.). Baseina platību nosaka kvadrātkilometros (km^2). Praktisku jautājumu risināšanai upes baseinu var iedalīt apakšbaseinos. *Ūdensšķirtne* ir iedomāta līnija, kas atdala upes baseinus vienu no otra. Izšķir pazemes un virszemes ūdensšķirtni. Pazemes ūdensšķirtne ir atkarīga no reljefa un ūdensnesējslāņu saguluma apstākļiem, bet virszemes ūdensšķirtne iet pa reljefa augstākajām vietām.

1.attēls. Upes baseins, virszemes ūdensšķirtne un upes tīkls.

Hidrogrāfiskais tīkls ir upju un citu pastāvīgo vai nepastāvīgo ūdensteču, kā arī ezeru un purvu kopums kādā teritorijā. *Upju tīkls* ir hidrogrāfiskā tīkla daļa, ko veido kādas teritorijas upes. Upju tīkla biežību nosaka teritorijas dabas apstākļu kopums: klimats, ģeoloģiskā uzbūve, reljefs, veģetācija u.c. Izšķir dažāda veida *upju tīkla zīmējumus* (2.att.). *Dendrītisks* upju tīkls atgādina koku un ir ļoti izplatīts veids. *Taisnleņķa* tīkls veidojas, kad upes un to pietekas veido taisnstūrveida formas. Raksturīgs karsta apgabaliem un reģioniem ar krusteniskām zemes garozas plaisu sistēmām. *Režģveida* ir izplatīts reģionos, kur nogulumi ir sakrokoti un veido ainavu - grēdas mijas ar ielejām. *Radiāla* tīkla gadījumā upes plūst katra uz savu pusi no augstākās daļas uz zemāku. Tipisks vulkāniskās darbības izplatības rajonos. *Jaukts* upju tīkls veidojas, kad upes brīvi ieplūst un izplūst no purviem un ezeriem un nav izteikts tecējuma virziens. Upes ir salīdzinoši jaunas un ielejas nav labi izveidotas. Šis veids ir raksturīgs pēcduslaikmeta apgabaliem, piemēram, Ziemeļamerikā, arī Latvijā.

2.attēls. Upju tīkla zīmējuma veidi: a) dendrītiskais, b) taisnleņķa, c) režģveida, d) radiālais un e) jaukta tipa (Dutch *et al.*, 1998).